

Tekst 7: Kristian Gustavussen og Henrik Tjørnelund: Menneskerettigheder og retsopgøret

Kristian Gustavussen og Henrik Tjørnelund, der er historie- og samfundsfaglærere på henholdsvis Christianshavns og Øregaard Gymnasium, har på www.folkedrab.dk et omfattende forløb vedr. folkedrab i samfundsfagsundervisningen – se <http://www.folkedrab.dk/graphics/Subweb/Folkedrab/Auschwitz-dag/Auschwitz-dag%202010/Undervisningsforl%F8b%20om%20folkedrab%20til%20samfundsfag.pdf>.

Aktionen mod de danske jøder kan selvfølgelig ikke ses isoleret – det er en del af Hitlers planer om at udrydde samtlige Europas jøder – Holocaust. I Gustavussens og Tjørnelunds oplæg har vi fået lov at bringe to forslag til emner i samfundsfag:

Menneskerettigheder

Overgrebene og forfølgelsen af 6 mio. jøder var stærkt medvirkende til, at FN's Folkedrabskonvention og konventionen om de universelle menneskerettigheder blev underskrevet i december 1948. Det er værd at bemærke, at de nazistiske ledere ved Nürnberg-processen (1945-46) ikke blev anklaget for folkedrab, men primært for forbrydelser mod menneskeheden, da forbrydelsen folkedrab endnu ikke eksisterede på dette tidspunkt. De 24 anklagede (heraf tre fraværende) blev sigtet efter følgende anklagepunkter:

1. Sammensværgelse med henblik på at begå forbrydelser mod freden
2. Planlægning, iværksættelse og udførelse af aggressiv krig
3. Krigsforbrydelser
4. Forbrydelser mod menneskeheden

Om selve forbrydelserne og den førte politik kan vi henvise til bøgerne "Vejen til Auschwitz" af Karl Christian Lammer (Gyldendal 2000) og Jacob Halvas Bjerres Holocaust. Frydenlund 2010 og til hjemmesiden www.holocaust-uddannelse.dk

Retssystemets rolle

I samfundsfag er det interessant at undersøge, hvilken indvirkning Nürnbergprocessen har og har haft på folkeretten. Fra den Westfalske fred i 1648 og frem til Nürnbergprocessen i 1945-46 har den statslige suverænitet været altdominerende i det internationale retssystem. Nürnberg så ud til at blive det afgørende brud på denne dominans, men den kolde krig satte den ny præcedens ud af

praksis. En anden afgørende arv fra Nürnberg er, at gerningsmænd ikke længere kan forsvare sig med, at de blot udførte ordrer oppefra og dermed undgå et ansvar for deres handlinger. Efter den kolde krig har de internationale ad hoc-domstole for Ex-Jugoslavien (ICTY) og Rwanda (ICTR) genindført den tidligere præcedens fra Nürnberg. Oprettelsen af den internationale straffedomstol (ICC) i 1998 er en yderligere manifestation af folkerettens udvikling. I forlængelse heraf kan man argumentere for, at folkeretten samt de universelle menneskerettigheder for alvor har udfordret staternes suverænitet som styringsmekanisme i det internationale samfund.¹

---

¹ Gustavussen, Kristian & Hansen, Louise Capion (2008): "FNs folkekrævskonvention. Spændingsfeltet mellem den nationale suverænitet og de universelle menneskerettigheder", i tidsskriftet "den ny verden", december 2008.